

Sosyal Medya Neyin Nesi?

Sosyal Medya Ahlâkı

İnternetin şaşkınlık duyulacak bir teknoloji harikası olmaktan çıkıp ihtiyaç haline dönüşmesiyle birlikte çoğumuz birer sanal âlem müdavimi olup çıktık. Artık pek çoğumuzun evinde, işyerinde, hatta cebinde her an internete bağlanabileceği dijital aygıtlar mevcut.

Gelinen durumu ister kabullenelim ister eleştirelim, yeni dünyanın bu sihirli oyuncaklarıyla bir şekilde haşır neşir oluyoruz. İnternetin özellikle iş dünyasında çok önemli kolaylıklar sağladığı bir gerçek. Ülkelerin ekonomik, bürokratik, askerî ve enformatik işleyişi bile artık internet üzerinden yürütülüyor. O yüzden bugünün dünyasında yaşıyor olmak, her halükârda internetle teması zorunlu kılıyor.

Dünyayı tek elden idare etmek isteyen küresel güçler tarafından internet ile insanları kontrol altına alma, yönetme ve yönlendirme çabası ayrı bir yazı konusu olabilir. Ama biz daha çok internetin “sosyal medya”yı doğurmasına bağlı olarak meydana gelen yozlaşma karşısında duruşumuz nasıl olmalı, sorusuna cevap bulmaya çalışacağız.

Sosyal medya neyin nesi?

Konuya girmeden evvel, sosyal medya neyin nesidir, nasıl bir fonksiyona sahiptir, kısaca izah edelim.

“Medya” kelimesiyle başlayalım. “Her türlü bilgiyi kişilere ve topluma aktaran, eğlence, bilgi ve eğitim gibi üç temel özelliğe sahip görsel ve işitsel araçların tümüne medya denmektedir.

Gazete, radyo, televizyon gibi medya araçları tek yönlüydü. Bilgi akışı hedef kitleye merkezî bir kaynaktan sağlanırdı. Dolayısıyla hedef kitlenin bu akışa doğrudan katılımı mümkün değildi.

Medya sektörüne ilgi duyan insanlar gazete, dergi, radyo ve televizyonlarda çalışır, belirlenmiş içerikleri okuyucularına, dinleyicilerine ya da izleyicilerine ulaştırırlardı. Bizim ülke ve dünya gündemine dair malumatımız onların bize ulaştırdıklarıyla veya ulaştırmak istedikleriyle sınırlıydı. Bu yapı içinde sadece “tüketici” olarak yer alabiliyorduk.

İnternet kullanımının hızla yaygınlaşması ve buna paralel olarak dijital aygıtların gelişip çoğalması neticesinde bu yapı değişti. Kullanıcılar sadece tüketici değil, aynı zamanda “üretici” konumuna geldi. Böylece dileyenin her istediğini servis edip paylaşabileceği bu yeni yapıda medya da “sosyalleşmiş” oldu.

İçeriğinin kullanıcılar tarafından oluşturulduğu, karşılıklı paylaşımaya dayalı internet platformları olarak tarif edebileceğimiz “sosyal medya”da esas olan, kişisel, özgün ve özgür paylaşımlar yapmaktır.

İnsanlık buna kolay adapte oldu, çünkü insanoğlunun ilişki kurmaya, konuşmaya, anlaşmaya; sosyologların ifadesiyle “sosyalleşmeye” ihtiyacı vardır.

Değişimler ve tereddütler

Bu arada ilginç bazı dönüşümler yaşadık. Mesela arkadaşlık kavramı sosyal medya ile birlikte tuhaflaştı. Önceden yüz yüze gelerek yapılan görüşmeler, sohbetler yerini ekrandan ekrana gerçekleştirilen paylaşımlara bıraktı. Böylece “hakiki” sosyallik yerini “sanal” sosyalliğe terk etmiş oldu. Yani gecenin bir vakti bir odada yalnız başınasın ama önündeki ekrandan yüzlerce kişiyle alıp veriyorsun. Yalnız ama sosyal!

Elbette bizim Müslüman bilincimiz ve bilinçaltımız bakımından tarif edilebilen ya da edilemeyen tereddütler de doğmuş oldu. Bir defa, nefsanî zaafllara sahip insanoğlu ahlâkî-gayri ahlâkî ayrımı olmaksızın her unsurun sadece “bir tuş uzağında” bulunmalı mıydı? Biz bu işten ne kazanıp ne kaybederdik? Ayrıca dostlarımızla, arkadaşlarımızla iyilerle beraber olma ihtiyacımız ekranların sanal tatminine kurban gider miydi?

Böyle sorular çoğaltılabilir. Ama bu tereddütlere rağmen hâkim kültür ve teknoloji bizi de “bilgi çağı”na itmiş bulunuyor. Artık sosyal medyayı gündelik hayatımızdan bir hamlede çıkarıp atmak mümkün değil. Siz radikal bir tavırla kişisel olarak bunu yapsanız bile belki en yakınlarınızdan aynısını bekleyemiyorsunuz.

O halde ne yapalım?

Bizim önerimiz, evvela bu yeni durumun zayıf omuzlarımıza yeni bir yük bindirdiği gerçeğinin kabul edilmesi. Çünkü gerçek hayatta istediğiniz kişilerle ya da durumlarla temas kurup istemediklerinizi kendinizden uzak tutabilirken sanal dünyada bu o kadar kolay değil.

Sosyal ağların üç özelliği

Tavsiyelerimize geçmeden önce sosyal ağların üç temel karakterini hatırlatmak isteriz.

Birincisi; sosyal ağlar tıpkı büyük şehirler gibi kozmopolit mekânlardır. Yani bünyesinde her türden insanı barındırır. Dinli dinsiz, hırlı hırsız, mümin münafık, âlim cahil, iyi kötü... İnsanlık âleminde ne varsa orada.

İkincisi; sosyal ağlar bir nevi toplu atık alanıdır. Eli klavye tutan herkes his ve düşünce dünyasında ne varsa olduğu gibi buraya boşaltır. Kendisi belki rahatlar ama nereleri kirlettiği umurunda olmaz.

Üçüncüsü; sosyal ağlarda denetim ve sansür mekanizması yoktur. Bu durum, en yıkıcı, en mahrem ve yakası açılmadık paylaşımlara dahi rahatlıkla ulaşma imkânı anlamına geliyor.

Bu üç özellikten yola çıkarak sosyal medyayı bir kez daha tarif edelim isterseniz: “Her tür insan tarafından, her an, her şeyin paylaşılabilirdiği denetimsiz ortamlar.”

Bugün sosyal medyanın, bütün ahlâkî ilkeleri tersyüz eden, yozlaştıran bir tarafı varsa, işte bu özellikleri sebebiyledir. “Sosyal medya kötü değil, kötü olan insandır.” demenin de burada sadra şifa yanı yok. Bir yer temiz değilse, kirleteni öne sürmek orayı temizlemez.

Müslüman duruşu

Gelelim tavsiyelerimize. Diğer bir ifadeyle, bu sanal âlemde Müslümanın dikkat etmesi gereken temel hususlara.

- Sosyal ağları kullanırken dikkat edilmesi gereken maddelerin başında **seçicilik** gelir. Merakınıza ya da zaaflarınıza gem vuracak; nefsin istek ve eğilimlerini değil İslâm'ın meşruiyet sınırlarını göz önünde bulunduracaksınız. Arkadaş eklerken, takipleşirken,

paylaşımında bulunurken, mesajlaşırken veya online sohbet ederken haramı helali, günahı sevabı düşüneceksiniz.

- Bizzat yaptığınız ya da takip ettiğiniz paylaşımların iyi (hayır) mi kötü (şer) mü olduğuna bakacaksınız. Eğer hayır yönünde içerik üretilemiyorsa takipten vazgeçmek ve susmak (paylaşımında bulunmamak) esastır.

Çünkü Allah Rasulü (s.a.v.) *“Allah’a ve ahiret gününe inanan kimse ya hayır konuşsun, ya sussun!”* (Buharî, Edeb, 5673) buyurarak hayırlı söz söylemenin karşısına, tek alternatif olarak sükutu koyar. Ağzına geleni söylemeyi değil.

- Fitne ve polemige yol açacak üslup ve paylaşımlardan kaçınin. Çünkü bunlar kişilerin ve toplumun huzur ve barışını zedeleyen unsurlardır. Fitne, Kur’an-ı Kerim’in ifadesiyle; *“öldürmekten daha kötü”* (Bakara, 191) görülmüştür. Polemik ise hem fitneyi alevlendirmesi, hem de tarafların gönüllerini incitip kırması bakımından sakıncalıdır. Gönül kırmak ise, Mevlâna (k.s.) hazretlerinin deyişiyile *“bin Kâbe yıkmaktan daha kötüdür.”*

- Doğruluğundan emin olunmayan, zanna dayalı bilgi ve haber paylaşımı yapmayın. Kur’an-ı Kerim’de, *“Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır...”* (Hücurat, 12) buyrulmak suretiyle takınılacak tavır net olarak belirlenmiştir.

Bu arada hemen hatırlatalım; bir haberin basında çıkmış olması, hatta herkesin paylaşıp durması onun doğru olduğunu göstermez. O halde bu tür paylaşımları yaparken de dikkatli olmak gerekir.

- Sosyal ağlarda tecessüsten, yani insanların kusurlarını, gizli hallerini, günümüz ifadesiyle *“özelini”* araştırıp etrafa yaymaktan kaçınin. Çünkü bu durum, Kur’an-ı Kerim’de: *“...Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın...”* (Hücurat, 12) ayet-i celilesiyle yasaklanmıştır.

Belki sosyal medyayı yoğun kullananlar bu tavsiyelerimize ilaveler yapabilir. Fakat biz meselenin özünün anlaşılacağı düşüncesiyle bu kadarıyla yetiniyoruz.

Sonuç olarak, kıyamete kadar insanın ihtiyaçlarına cevap verecek olan İslâm, internet ve sosyal ağlar konusunda da hükmünü vermektedir. Mesele sadece bu hükümleri içselleştirip hayata geçirmekten ibarettir. Bu da irade, emek ve gayret ister.

Ama hatırlayalım, zahmet ne kadar çoksa nimet o kadar büyük. O nimet de ilahî rıza ve ebedî saadet yurdu.

Kaynak: Semerkand Dergisi, Nisan 2014.